

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри управління земельними ресурсами
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата економічних наук, доцента **ТИХЕНКА Руслана Вікторовича**
на дисертаційне дослідження **ГЮЛТЕКІН Оксани Олександрівни**
на тему: **«Еколого-економічне забезпечення
рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. У сучасному світі дослідження рекреаційного лісокористування є надзвичайно актуальним. Зокрема, збільшення урбанізації призводить до зростання потреби у природних зонах відпочинку для міських жителів. Ліси стають важливими місцями для фізичної активності, релаксації та зниження стресу, що позитивно впливає на загальне здоров'я та добробут населення, особливо постраждалих у результаті російської агресії.

Крім того, рекреаційне лісокористування сприяє економічному розвитку регіонів. Туризм, пов'язаний з відвідуванням лісових зон, створює робочі місця та підтримує місцеві бізнеси, такі як готелі, ресторани та туристичні агенції. Це, у свою чергу, підвищує рівень життя місцевих територіальних громад.

Водночас, правильне управління рекреаційним лісокористуванням сприяє збереженню природних екосистем. Відповідальні підходи до використання лісових ресурсів включають планування інфраструктури, контроль за відвідувачами та освітні програми для підвищення обізнаності про важливість збереження природи. Це допомагає зменшити негативний вплив на екологію та сприяє сталому розвитку.

Нарешті, рекреаційне лісокористування сприяє соціальній інтеграції. Відвідування лісів об'єднує людей різних вікових груп та соціальних категорій, сприяючи формуванню спільнот та зміцненню соціальних зв'язків.

Рекреаційне лісокористування має важливе значення для сучасного суспільства, сприяючи фізичному та психічному здоров'ю людей, економічному розвитку регіонів, збереженню природних ресурсів та соціальній інтеграції.

Враховуючи вищезазначене, тема дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною та своєчасною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Результати аналізу дисертації дозволяють констатувати, що викладені у роботі наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою є аргументованими та обґрунтованими. Варто відмітити, що для даного дисертаційного дослідження характерним є системний підхід до вибору предмету дослідження.

Обґрунтованість наукових положень дисертації підтверджено використанням загальнонаукових, теоретичних та спеціальних методів дослідження. У роботі досить детально розкрито зміст трьох розділів відповідно до теми дисертації, сформульовано висновки до проведеного дисертаційного дослідження, яке засвідчує, що авторці вдалося досягнути мети і вирішити поставлені завдання.

Достовірність результатів підтверджено використанням офіційних статистичних даних та довідкових матеріалів Державного агентства лісових ресурсів України, ДП «Ліси України», Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства, Поліського

регіонального офісу ДП «Ліси України», Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державного агентства розвитку туризму України, публікацій вітчизняних та закордонних науковців. Окремі положення дисертації було апробовано в межах наукових заходів, практичній діяльності територіальних громад, управлінській діяльності спеціалізованих виконавчих органів, що додатково засвідчує їх прикладну значущість.

Наукова новизна роботи сформована низкою результатів, спрямованих на теоретичне уточнення та методичне удосконалення еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації. Зокрема, авторкою було розроблено модель еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування із урахуванням наслідків бюджетно-фіскальної децентралізації та вимог воєнного стану, що охоплює еколого-лісівничу та фінансово-економічну складові, які відповідно містять комплекс методів, способів та інструментів регуляторного впливу на постійних та тимчасових лісокористувачів.

Удосконалено науково-методичні підходи до узагальнюючої оцінки рекреаційного лісокористування, які, на відміну від існуючих, передбачають детермінацію впливу фінансових та просторових характеристик господарського освоєння рекреаційного потенціалу лісів на рівень фактичного фінансування використання корисних властивостей лісових біогеоценозів для рекреаційних цілей, що дасть змогу виявити резерви додаткового введення мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури.

Набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до розкриття сутності рекреаційного лісокористування, відповідно до яких рекреаційне лісокористування являє собою комплекс заходів, які спрямовані на залучення лісових земель, лісових насаджень та корисних властивостей лісів у відтворювальний процес рекреаційної діяльності через розбудову мережі об'єктів рекреаційної інфраструктури.

Удосконалено методологічний інструментарій розроблення механізмів еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування, який, на відміну від традиційних, передбачає формування механізму еколого-лісівничого регулювання рекреаційного навантаження на лісові біогеоценози, механізму фінансово-економічного забезпечення розбудови рекреаційної інфраструктури, механізму економічного стимулювання рекреаційного освоєння ресурсного потенціалу лісів, кумулятивна дія яких дозволить значно підвищити рівень лісокористування.

Окрему увагу заслуговує удосконалений авторський концепт специфікації інституціональних форм комерціалізації лісоресурсних активів рекреаційного призначення, який, на відміну від існуючих, виокремлює специфічні форми комерціалізації (постійне лісокористування, тимчасове користування (оренда), кооперація, кластеризація, муніципалізація), що дасть можливість розширити ареал та мережу інфраструктурних об'єктів рекреаційного освоєння лісових біогеоценозів.

Обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження, висновків і рекомендацій підтверджено їх апробацією на наукових та науково-практичних конференціях, публікаціями здобувачки у різноманітних фахових виданнях, а також використанням широкого спектра методів наукових досліджень при опрацюванні значного статистичного та фактологічного матеріалу. Достовірність та коректність теоретичних узагальнень авторки забезпечена критичним переосмисленням напрацювань вітчизняних та іноземних вчених у царині рекреаційного лісокористування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках проведення науково-дослідної роботи у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за темою «Розробити методичні

основи та інформаційне забезпечення оцінювання екосистемних функцій лісів природно-заповідного фонду Полісся України» (номер державної реєстрації 0119U100908), у результаті якої авторкою було сформовано авторський підхід щодо формування системи еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування, розроблено порядок формування інституціонального середовища розбудови мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури у багатолісних регіонах.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Отримані у дисертації результати доведено до рівня конкретних методичних підходів і рекомендацій, які можуть використовуватися у практичній діяльності територіальних громад, в управлінській діяльності спеціалізованих виконавчих органів, так і закладів освіти.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження у контексті формування інституціонального середовища рекреаційного лісокористування полягає у створенні моделі еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування з урахуванням наслідків бюджетно-фіскальної децентралізації та вимог воєнного стану, а також розроблення механізму еколого-лісівничого регулювання рекреаційного навантаження на лісові біогеоценози та механізму еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування на рівні територіальної громади та впроваджені у діяльності Волинської обласної ради при реалізації Програми розвитку інфраструктури у Волинській області на 2019–2022 роки (довідка № 322/51/2-24 від 08.03.2024 р.).

Результати дослідження, що пов'язані з розробленням науково-методичних підходів до узагальнюючої оцінки результативності еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування та передбачають детермінацію впливу фінансових та просторових характеристик господарського освоєння рекреаційного потенціалу лісів на рівень фактичного фінансування використання корисних властивостей лісових біогеоценозів для рекреаційних цілей знайшли практичне застосування в управлінській діяльності Центрального лісового офісу ДП «Ліси України» (довідка № 81/22-2024 від 04.04.2024 р.).

У сфері освіти результати дисертаційного дослідження використано у навчальному процесі кафедри земельного кадастру Національного університету біоресурсів і природокористування України при вивченні навчальних дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень» та «Кадастри природних ресурсів» (акт від 07.04.2026 р.).

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 14 наукових працях, з яких 8 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 6 тез наукових доповідей.

Сукупність цих публікацій забезпечує належне розкриття ключових положень дисертації та відповідає чинним вимогам щодо оприлюднення результатів досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо роботи. В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Оксани Гюлтекін, варто звернути увагу на деякі дискусійні положення та окремі недоліки, серед яких необхідно відмітити наступні:

1. На с. 33 авторка стверджує, що «рекреаційне лісокористування за нинішніх умов може виступити основним пріоритетом активізації сільського туризму і позитивним чином вплинути на соціально-економічне піднесення сільських територій». З огляду на таке трактування, здобувачці варто було б детальніше розкрити взаємозв'язок між рекреаційним лісокористуванням та сільським туризмом. Зокрема, робота виграла б, якби авторка

конкретизувала окремі складові рекреаційного лісокористування, котрі виступають просторовим базисом розвитку сільського туризму.

2. На с. 60 здобувачка обґрунтовує доцільність застосування форм кооперативної та кластерної співпраці територіальних громад щодо активізації рекреаційного лісокористування. Доцільно було б привести більш поглиблене обґрунтування використання саме названих форм розвитку підприємництва у сфері рекреаційного лісокористування, виходячи з тих вигод, які створила для даної ланки рекреаційної діяльності децентралізація.

3. На рис. 3.1., с. 151, авторка ідентифікує еколого-ресурсні передумови еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування. В спектрі таких передумов виокремлюється впровадження технологій наближеного до природи лісівництва. Варто було б розкрити взаємозв'язок між масштабами впровадження технологій наближеного до природи лісівництва та активізацією рекреаційного лісокористування.

4. На с. 161 авторка наголошує, що рекреаційне лісокористування виступає ефективною формою використання ресурсів природно-заповідних територій у господарському обігу. Робота відзначалася б вищим рівнем прикладної цінності, якби авторка зосередила більше уваги на еколого-економічному забезпеченні рекреаційного лісокористування на територіях природно-заповідного фонду.

5. Проведені авторкою дослідження та їх результати значно краще сприймалися і відображали б практичну цінність роботи, якби містили спектр ключових економічних показників та відповідні розрахунки.

Зазначені зауваження та пропозиції не знижують наукову цінність та практичне значення дисертаційного дослідження Оксани Гюлтекін і не впливають на загальну позитивну її оцінку.

Загальний висновок. Дисертація Гюлтекін Оксани Олександрівни на тему: «Еколого-економічне забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації» є завершеною самостійною науковою працею. Отримані здобувачкою теоретичні положення, практичні розробки та висновки відзначаються науковою новизною, достатньою аргументованістю та прикладною значущістю для суб'єктів агробізнесу.

Зміст роботи повною мірою відповідає сформульованій меті та поставленим завданням, а основні результати дослідження належним чином висвітлено у наукових публікаціях авторки. Дисертацію підготовлено з дотриманням принципів академічної доброчесності, а її науковий рівень відповідає сучасним вимогам до дисертаційних досліджень.

За змістовними характеристиками та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами).

Враховуючи наведене, авторка дисертації Гюлтекін Оксана Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент доцент кафедри управління земельними ресурсами Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат економічних наук, доцент Руслан ТИХЕНКО